

ብልሓታዊን ምስ ጎንጸ ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳትን ዝምልከት ሓበሬታ ምእካብን ኣብ ጥቕሚ ምውዓልን ዝምልከት ዓለምለኸ ሕገ ስነ-ምግባር 05 ሚያዝያ 2014 ዓ/ም

መቐድም

እዚ ብልሓታዊን ምስ ጎንጸ ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳት ("SCRSV")¹ ተተሓሓዝነት ዘለዎ ናይ ጥቕሳት ዝበጽሖ ወይ ናይ ጉድኣት ሰለባ ዝኾነ ኣካል ("ጉድኣት ዝበጽሖ")² ኣተኣማማኒ ሓበሬታ፣ ውጽኢታዊን ስነ-ምግባር ብዘለዎ ኣሰራርሓን ዝተኸተለ ኣተኣኻኸባን ኣጠቓቕማን ዝተተሓተረ ረቋሒታት ዘጸሪ ሰናይ ፍቓድ ሕገ ስነ ምግባር እዩ። እዞም ሓበሬታት ዝሰነዱ፣ ዝምርመሩ፣ ዝጽብጹቡ፣ ዘጽንዑን ዝከታተሉ ከምኡ'ውን ብካልእ መንገዲ ዝእከቡ ("ዝተኣኻኸቡ") እዞም ሓበሬታት ዝጥቀሙ ይምልከቱ።

እቲ ሕገ ንጥቕሳት ሰለባ መሰረታዊ ሰብኣዊ መሰላት ማለት'ውን ከም ሰብኣዊ ክብሪ፣ክብሪ ውልቀ ህይወት፣ ጥዕና፣ ድሕንነት፣ መሰል ፍትሒ፣ ሓቅን ትኽክለኛ ካሕሳን ሓቀፋ ኣብ ዓለምለኸ ሕገ ዝተመሰረተ እዩ። ሰለዝኾነ ድማ ናይ ጥቕሳት ሰለባ ዝኾኑ ማእኸል ዝገበረ ኣካይዳ ንምድጋፍ ኣብ ኩሎም ዓውድታት ብኹሎም ተዋሳኒቲ ክሰርሑ ዘለዎም ሓቓፊ፣ ናብ ድርድር ዘይቐርቡ ቀንዲ ረቋሒታት የንጸባርቑ። እቲ ሕገ ንውልቀ ሰባትን ድርጅታትን ተፈጻሚ ዝኾነውን ረቋሒታት ዝሓዘ ኾይኑ እዞም ረቋሒታት ብሰርዓታት፣ ፖሊሲታት፣ ከይዲታት፣ ውዕላትን ልምድታትን ክጠቓልሉ ኣለዎም።

እቲ ደንቢ ብልሓታዊን ምስ ግጽት ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳት ሓበሬታ ንምእካብን ኣብ ጥቕሚ ንምውዓልን ፈቓዲ ወይ መበረታትዒ ኣይኮነን። ኣብ ውሽጢ ዝተፈላለዩ ዓውዲታት ዘለዉ መምርሒታት ቴክኒካትን ኣይሓቁፍን። እቲ ሕገ ነዚ ሓላፍነት ስራሕን ናይ ጥቕሳት ሰለባ ማእኸል ብዝገበረ መልክዑ ንምስራሕን ብቐፅ ንምዃን ኣጸር መንገዲ ኣይኮነን።

እቲ ደንቢ ብሓባር "ንሕና" ኣብ ዝብል ዝተዳለው፣ ድሕንነቱ ዝተሓለወን ዝበለጸ ውጽኢታዊ ዝኾነ ናይ ጥቕሳት ሰለባ ዘማእኸለ ኣስሰራርሓታት ንምህናጽን ንምጽናሕን ብሓባር ንምስራሕ ዘለፍ ብቓደኝነት ንምህናጽ ዝኣተናዮ ቁርጻኝነት ንምጓላህ እዩ። "ንሕና" ዘመልከቶ "ብዘይ ንሕና፣ ንዓና ዝኾነውን ነገር ናትና ኣይኮነን" ዝብል ጠቓሚ መርህን ናይ ጥቕሳት ሰለባ ምስ ናይ ጥቕሳት ሰለባ ዝኾኑ ብሓባር ምስራሕ ይገልጽ። መብዛሕተኣም መሰላትን ምርጫታትን ዘፋልጡ ብጸብጸብቲ፣ ተኸራኸርቲ፣ ጠበቓታት፣ ስራሕተኛታት ጥዕና፣ ኣማኸርቲ ወዘተ እዮም። እቲ ደንቢ በብብርኩ ዘለዉ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ሓቕፋ ኣብ ዓለምለኸ ዘተ ተዳልዩ ኣሎ። "ንሕና" እንትበሃል ውልቀሰባት፣ ጉጅለታት፣ ዝምልከቶም ኣካላትን ትካላትን ኣብ ውሽጢ ዝተፈላለዩ ኩነታት ዘለዉ ማለት'ውን መንግስታት፣ ትካላት መንግስቲ፣ ሲቪል ማሕበረሰብን ገንዘብ ወሃብቲን ይርከቡዎም። "ንሕና" ብውልቃውነት ኾይና ዳርጋ ንሰርሓሉ ኣይኮነን። ብምዃኑ ድማ በብዓውዱ ዝርከቡ ናይ ሓባር ረቋሒታት ንውልቀሰባት፣ ጉጅለታትን ትካላትን ብሓላፍነት ሓበሬታ ክሰርሑ የኽእሎም።

እዚ ሕገ ስነ-ምግባር ተፈጻሚ ዝኾነውን፦

- ካብ ጥቕሳት ሰለባ ዝኾኑን ብዛዕባ ናይ ጥቕሳት ሰለባ ዝኾኑ ብቐጥታ፣ ብተዘዋዋሪ፣ ብኣካልን ብርሕቕትን ብዝኾነ መልክዑ ሓበሬታ ንምእካብ (ዲጂታል፣ ጽሑፍ፣ ቃል፣ ኢድዮ ቪዥዮልን ፎቶግራፍን ሓዊሱ) ከምኡ'ውን ንቐጻሊ መጓዓዚ፣ ንምምሕልላ፣ ንምእካብ፣ ምጥቃም፣ ምክፋል ወይ ምሕታም፣
- ካብ ብልሓታዊን ምስ ግጽት ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳት (ብሰራሕቲን ሓቓፊ ብዝኾነ ከም ዝተተርጎመ)፣
- ንዝኾነ ይኹን ከምዚ ዓይነት ሓበሬታ ምክፋል ወይ ምሕታም ንዝሓቐፈ ዕላማ ኾይኑ ንሃንደብታዊ ምክብብኻብ ወይ ናይ ሰለባ ጥቕሳት ንምሕጋዝ ዕላማ ዝእከብ ኣይሓቁፍን።

ንኣብነት ንሰብኣዊ መሰል መርመርቲ፣ ጸብጸብቲ፣ ተቐጻጸርቲን ተኸራኸርቲን፣ ንክፍቲ ፍልፍል መርመርቲ ሓዊሱ፣ ንመርመርቲ ገበን፣ ንኢመግሬሽንን ጽግዕተኝነትን በዓልስልጣንን ናይ ሜዲካ-ሕገ በዓልምያታት ሓዊሱ ምስ ብልሓታዊን ምስ ጎንጸ ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳታት ብዝምልከት ሓበሬታ ንዝእከቡ፣ ንዝደልዩ ወይ ንዝቐበሉ ካልኣት በዓልመዚታትን በዓልምያታትን፣ ጋዜጠኛታት፣ ተመራመርቲ፣ ተርጎምቲ ከምኡ'ውን ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበሩ ድርጅታት ሓገዝ፣ ምስ ጉጅለ ሰለባ ጥቕሳትን ስራሕተኛታት ትካላት ምግባር ሰናይ፣ ከምዚ ዓይነት ሓበሬታ ዝእከን ዘካፍሉ ወይ ዘሕትሙ ተፈጻሚ ይኾነውን (ንቅልጡፍ ምሕብሓብን ዕላማ ድጋፍን ካብ ዝውዕል ወጽኢ) ፖሊሲ ሓንጻጽቲ ሓዊሱ ዝሾሙ፣ ብዘመሓድሩ፣ ሓገዝ ገንዘብ ብዝገብሩ ወይ ብዝድገፉ ወይ ብዘመቓቐሙ ሰባት ክሰርሑ ይግባእ። እዚ ንኹሉ ዝሓቐፈ ዝርዝር ኣይኮነን።

እቲ ሕገ ካብ ብልሓታዊን ምስ ጎንጸ ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳት ዘለዉ ወቕታዊ ትኩረት ዝፍልፍል ምስ ብልሓታዊን ጎንጸን ዝተተሓሓዘ ጾታዊ ጥቕሳታት ዝምልከት ረቋሒታት ንምልላይን ንምጽራይን ካብ ዝካየዱ ስራሕታትን ገለ ካብቲ ጾታዊ ጥቕሳት ዘጋጥሙ ኩነታት ከም ሕብረተሰባዊ ኣተሓሳስባን ጸለመን ዝያዳ ጉድኣት ዝፈጥርን ዝምንጩ እዩ። ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ዝኾኑ ምዃኖም ይፍለጥ። ይኹን እምበር ብዘተሓተሩ ካብቶም ኣብቲ ሕገ ዘለዉ ድንጋጋታት ብዛዕባ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ካልኣት ገበናትን ግህሰት ሰብኣዊ መሰላትን ዝምልከት ሓበሬታ ንምእካብን ንምጥቃምን ብማዕረ ተፈጻሚ ይኾነውን።

"ናይ ጥቕሳት ሰለባ" ኣብ ኩሉ ዕድመ ዝርከቡ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት፣ ዓቢይትን ህጻናትን (ትሕቲ 18 ዓመት³) ከምኡውን ኩሉ ጾታን መንነትን ዘጠቓልል እዩ።⁴ ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ጾታዊ ጥቕሳት ኣብ ደቂ ኣንስትዮን ኣዋልድን ዘይተመጣጠነ ጽልዋ (ካብ ብልሓታዊ ጾታን ካልእ ባህሪን ዝፍጠር ሰፊሕ ዓመጽ ኣብ ምድብ ዝተመደበ) ኣለዎ፣ ኣብ ህይወተን ብዙሕ ንዳኢ ሳቦቤናት ኣለዎን ንሰራሕና የዳኽሞን። ኣብ ሰራሕና ካልኣት ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ጉጅለታት ከም ስንኩላን፣ ማሕበረሰባት LGBTQI+⁵ ደቂ ተባዕትዮን ኣወዳትን ህጻናትን ከምኡውን ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ መንነታት ዘለዉ ካልኣት ናይ ጥቕሳት ሰለባ ምስ ጥቕሳት ሓቀኛ ሰለባታት ኣብ ሰራሕና ከነጽንዖ ኣለና።

እቲ ሕገ፣ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ብውልቃዊ ፍልልዮቶምን ምጉጅጃሎምን፣ ወይ ድማ ብመሰረት ሓደ መዳይ መንነቶም ጥራይ ኣድልዎ ከይፍጸሙ ይኸልክል። ንኣብነት "ቆልዑ" ሓደ ዓይነት ጉጅለ ዘይኮኑን ብዕድመ፣ ብስለት፣ ጽንዓት፣ ትምህርቲ፣ ጾታ፣ ካልእ መንነትን ኩነታትን ኣዝዮም ዝተፈላለዩ ሰባት ዘጠቓልሉ እዮም። ኣቀራርባና ምስ ውልቃዊ ጥንካራታት፣ ድሌታትን ክውንነት ናይ ጥቕሳት ሰለባታትን ምልምማድ፣ ዝያዳ ውጽኢታውን ናይ ጥቕሳት ሰለባ ማእከል ዝገበረን ምእካብን ኣጠቓቕማን መረዳኢታ ከንክእል የመቻቹ።

ምድላው ኣገዳሲ እዩ፣ ብፍላይ ኣድላዩ ዝኾነ ስርዓታት፣ ፖሊሲታት፣ ኣሰራርሓታት፣ ገምጋም ሓደጋታትን ትልምታትን ኣብ ቦትኡ እንተዘይብልና ካብ ዘይተሓሰበ ምእካብን ምጥቃምን ሓበሬታ ከንቁጠብ ይግባእ። ካብ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ዝመጽእ ሓበሬታ ካብ መጠን ንላዕሊ ምጽጋዕና እውን ከንእርሞ ኣለና። ኩላትና ሓበሬታ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ከምዘድልዩና እንተ ወሲንና፣ ኣብ ልዕሊ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ዝያዳ ጠለባትን ጸቕጥታትን ከንገብርን ሓደጋታት ምቅላዕን ዳግማይ ናይ ጥቕሳት ሰለባነትን ከንውሰኽ ኢና። ብዝተኸለለ መጠን፣ ኣብ ልዕሊ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ዝወርድ ቮኽሚ ንምንካይ፣ ብዛዕባ ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ጾታዊ ጥቕሳት ካብ ምንጭታት (ሓቂ ዝረኽቡ መሰኻኽርን ጸብጻባት ክኢላታትን) ብዋጋ ኡቶም ዝደሓኑ ሰባት ከንደሊ ይግባእ።

እቲ ሕገ ብግቡእ እንተተገብሩ፣ እቶም ስርዓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን መረዳኢታ ጾታዊ ጥቕሳት ዝእክቡን ዝጥቀሙን፣ ኣብ መንጎ ናይ ጥቕሳት ሰለባ ዝቐንዎ ወይ ውጽኢታዊ ምዃን ካብ ዝግበር ናይ ሓሶት ምርጫ ክቕጠቡ ከረጋግጽ እዩ።

መርሆታትን ግቡኣትን ሕገ ኩሎም ነንሕድሕዶም ዝተኣሳሰሩ፣ ኣብ ነንሕድሕዶም ዝምርኮሱን ኣድለይትን እዮም። እቲ ቁጽራዊ ቅደም ስዓብ ቀዳምነት ወይ ኣገዳሲነት ዘመልከት ኣይኮነን።

ሐፈሻዊ መርሆታት			
 ናይ ጥቕዓት ሰለባ ከም ውልቀሰብ ምሕጋዝ	 ንናይ ጥቕዓት ሰለባ ቕጽጽርን ርእሰ ምሕደራ ምኽባር	 ሓላፍነትን ሓቀኝነትን	 እሴት ምውሳኸን ዘይምስራሕ

መርሆታት ምድላዎት		
 ምድላው መሰረታዊ እዩ	 ዓውዲ ምርዳእን ምፍላጥን	 ስርዓታት፣ ብቕዓትን ሓገዝ ምህናጽን

 ካብ ካልኣት ፍልፍላት ሓበሬታ ምእካብ	 ጊዜ ምውሳድ፣ ቦታ ምድላው	 ኣኹብሮት ብዝተመልኦን ድሕንቱ ዝሓለወን ርክብ ምፍጣር
--	---	--

ሐፈሻዊ መርሆታት
እዚ እም ኣብ ኩሎም ምድላዎትን ኣሰራርሓ ብርኪታትን ተግባራዊ ዝኾኑ ሐፈሻዊ መርሆታት እዮም። ብሕገ ኣብ ሕድ ሕድ መርሆ ኣብ ጥቕሚ ከውዕሉ ኣለዎም።

- መርሆ 1. ንናይ ጥቕዓት ሰለባታት ከም ውልቀሰብ ምርዳእ**
- 1.1 ምስ ውልቃዊ ህይወት ናይ ጥቕዓት ሰለባ ምልምማድ፡-** ሕድሕድ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ዝተፈላለየ ምዃኑ ነኹብር። ኣቀራርባና ኣብ መንነቶም፣ ባህርያቶም፣ ጉጅለታቶምን ኮነታቶምን፣ ከም ዕድሚኦም፣ ጾታኦም፣ ጽንዓት፣ ተጻዋርነቶም፣ ምስ ካልኣት ዘለዎም ዝምድናን ርክብን፣ ማሕበረ-ቁጠባውን ፖለቲካውን ኩነታቶምን ኣድልዎን መሰረት ብምግባር ነመዓራርዮ።⁵ ከምዚ እም ዝኣመሰሉ ኣካላት ምስ ግዜ ከም ዝቐየሩ ንፈልጥ ኢና። ብተወሳኺ ከከም ዓዱ ከምኡውን ኣቀራርባና ብኡ መሰረት ከስተኻኸል ከም ዘለዎ ንፈልጥ ኢና።
- 1.2 ዓጸፋዊ ግምታት፡-** ናይ ጥቕዓት ሰለባ ዝኾኑ ብዛዕባ ተጓጎፊ እም ወይ ከመይ ክኸውን ከምዘለዎ “ክኸውን ወይ መልሲ ክወሃብ” ከምዘለዎ “ከምዘለዎም” ብዛዕባ ተቓላዕነት፣ ብዛዕባ ጉድኣት፣ ናይ ምጽዋር ዓቕሞም፣ ኣካላዊ ጉድኣት፣ ኣቕሞም፣ ብስለት፣ ተኣማኒነት፣ ድልዎታቶም ወይ ስግኣቶም ዝምልከት ዘለዉ ግምታት ወይ ሐፈሻዊ መግለጺታት ኣይንህብን።
- 1.3 ንናይ ጥቕዓት ሰለባ ይሕተቱ፡-** ካብ ፈላጊ ናይ ስራሕ ምድላዎት ቀጸሉ፣ ሰላባ ዝኾኑ ህጻናት ሓዊሱ እንታይ ከምዘደልዩ፣ ቀዳምነት ብዛዕባ ዝወሃቦም ጉዳያት፣ ስግኣታት፣ ሓደጋታትን ወቕታዊ ኩነታትን ይሕተቱ። እዞም ብዝተወሃበና ሓላፍነትን ኣቕምን ነኹብሮም ኢና ከምኡውን ንገልጸም ኢና።
- 1.4 ቀዳምነት ንድሕንነት ናይ ጥቕዓት ሰለባ ምሃብ፡-** ካብ ዕላማና ኣቕዲምና ኩሎ ግዜ ንድሕንነት፣ ጥዕናን ክብርን ሓደ ሰብ ቀዳምነት ንህብ። ምሳና ዝግበሩ ዝኾኑ ይኹኑ ርክባት ናይ ጥቕዓት ሰለባ ዝኾኑ ኣብ ጥቕም ዝርከቡ ሰባት ዘጋጥሞም ሓደጋታትን ሳዕቢናትን ንምርዳእ ንሰርሕ ኣለና። ከምዚ እም ዝበሉ ሓደጋታት፣ ዳግማይ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ምዃን፣ ሕን ምፍዳይ፣ ምርሓቕ፣ ናይ ኣካል፣ ኣብ መስመር (ኣንላይን)፣ ሓበሬታ ከምኡውን ናይ ርክብ ድሕንነት ስግኣታትን ናይ ሕገ ስግኣታት ክኾኑ ይኸእሉ እዮም።
- 1.5 ግልጺ ሓደጋ ዘለዎም ምፍላይ፡-** ዝበለጸ ጉድኣት ዘሰዕቡ ሓይል ሓደጋታት እትህልዉ ተወሳኺ ፍሉይ ጥንቓቕ ንግበር ኣለና። ዝኾኑ ይኹን ውልቀሰብ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ብምክንያት ዓውዲ ክልውጡ ዝኸእሉ ዝለዓለ ሓደጋታት እንተጋጥሞ ከምዝኸእል ንግንዘብ ኢና። ኣብ እዋን ኩናት ዝተወለዱ ህጻናትን መዕቢይ ዘይብሎም ህጻናትን ሓዊሱ ሰለባ ዝኾኑ ህጻናት ምስ ማሕበረሰብ ከLGBTQI+ ዝመጹ ሰባት፣ ኣካል ጉድኣተኛታት ወይ ምንባብን ምጽሓፍን ዘይኸእሉ ናይ ሓደ ከባቢ ዝቐደመ ማሕበረሰብ ተወለድቲ ወይ ዝተነጸሉ ጉጅለታትን ካልኣት ሓደጋታትን ክፍጠሩ ይኸእሉ እዮም።⁶
- 1.6 ተበጻሕነት ፍትሒ ምድጋፍ፡-** ከም ውጽኢታዊ መፍትሒ፣ ሓቂን ፍትሒ ናይ ምርካብ መሰልን (ከከም ኣተረጓጎማ ጥቕዓት ሰለባ)ን ለውጥን ምምጻእ ዝኸእሉ ካሕሳታት ዝኣመሰሉ መሰላት ምጥቃም (ምትግባር ወይ ዘይምትግባር) መሰሎም ንድግፍ ኢና። ናይ ጥቕዓት ሰለባ ቀዳምነት ዝህበም ነገራት፣ ሕቶ መሰል ዘስጉም ወይ ናይ ምሕታት ክእለት ወይ ኣብ ከይዲታት ተሓታትነት ምስታፍ (ወይ ዘይምስታፍ) ኣብ ምርጫ ኣሉታዊ ተጽዕኖ ኣይንገብርን። ዋላ እኳ መዝገባት ቃለ መሕትት ወይ ሪፖርታት ኣብ ናይ ዳሓር ከይዲታት ተጉዳእቲ ክጥቀሙ እንተኻእሉ፣ ዝቐደመ ቃለ መሕትት ማለን መዝገባት ሰለባ ጥቕዓት ሓደ ዓይነትነት ቃል ዮብሉን ወይ ካብ ዓቕን ንላዕሊ ተጽዕኖ ዝበጽሖ እዩ ብዝብል ንምክርኻር ዝበጽሖ ዝለዓለ ሓደጋ ንንኪ ኢና።

ህላወ ደጋፊ ሰብ፣ አላዩ ወይ ሕጋዊ ወኪል፣ ምክንያታት ናይዚ ምስእም ተዘራራብና ክንቋረጽ እንተ ወሲንና ምርጫታቶም ከነኹብር ኢና።

9.6 ልዕሊ ብዝሒ ድሕንነትን ፅሬትን ቀዳምነት ምሃብ፡- ውሱን ቁፅሪ ቃለ መሕትት ንምክያድ ብዝግበር ፀቕጢ መሰረት ፅሬት፣ ድሕንነት ወይ ድሕንነት ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ኣይንኣቱን።

9.7 ምድንጓይን ብኸፋል ምግለጽ ምርዳእ፡- ሓደ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ሓበሬታ ናይ ምክፋል ዓቕሙን ውሳኔኡን ብእምነት፣ ግዜን ምሕዋይን ክሕገዝ ከም ዝኸእልን፣ ቡብቐሩብ ምስ ግዜን ብዝተፈላለየ ርክባትን ክመጽእ ከም ዝኸእልን ንፊልጥ ኢና። ኣብቲ እትብሎ ዘይምስምማዕ፣ ካብ ስምዒታዊ ምዝንባዕ፣ ዓቕሚ ምዝካር፣ ተነጽሎ፣ ፍርሒ፣ ጻቕጢ፣ ባህሊ፣ ዝሕተቱ ሕቶታት፣ ትርጉምከምኡውን ሰማዒ ብዛዕባቲ ዝብሃል ዘሎ ርድኢት፣ ብባህርያዊ መንገዲ ክለዓል ከም ዝኸእል ንፊልጥ ኢና። ብዛዕባ ሓቂ ኣብ ተፈጥሮኣዊ ዘይምስምማዕ ተመርኩስና ግምታት ኣይንገብርን ኢና።

መርህ 10. ብኣክብሮት ዝተመልኡን ሰናይ ርክባትን ምፍጣር

10.1 ምግምጋምን ንቕሕ ምጥጥን፡- ኣብ ምጅማር ርክብ፣ ሓደጋታት ጸጥታ፣ ብሕትውና፣ ድሌታትን ድሕነትን ናይ ጥቕዓት ሰለባታት፣ ዝኾነ ክፍተት ኣብ ዝምድናናን ዝኾነ ቀጻሊ ጸቕጢ ኣብ ልዕሊ እቲ ናይ ጥቕዓት ሰለባን ዳግማይ ንመዝን። ነዚ ኩሉ ጉዳይ ክንከታተሎ ኢና። ምሉእ ብምሉእ ምስ እንርድኡን እቲ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ምሉእ ብምሉእ ክርድኡና ምስ ዝኸእልን ጥራይ ኢና ንሰግር። እዚ ድማ ዝኾነ እንጥቀመሉ ተርጓሚ ብቋንቋ እቲ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ይኹን ብናትና ቋንቋ ናይ ምስራሕ ክእለት ከም ዘለዎ ምርግጋጽ የጠቓልል።

10.2 ርህራሄ ምጥጥ፡ ምልክታት ስምዒታዊ ጭንቀትን ጸቕጥን ብኸመይ ከም እንፈልጦን ክንከታተሎን ከምኡውን መዓስን ብኸመይን ነቲ ኣሉታዊ ሳቦናት ናይቲ ምትእስሳር ምላሽ ከም እንህብ ንፊልጥ ኢና። ሓዘን ነቲ ፍጻመታት ዝዝከረሉን ዝዝረበሉን ቅደም ተኸተልን ቅልጣፊን ከም ዝጸሉ ንርዳእ ኢና።

10.3 ውልቃዊ ቦታ ምክባር ናብ ኣካላዊ ቦታ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ከይንኣቱ ንጠንቀቕ።

10.4 ውሑስ ኣሰራርሓ ቃለ መሕትት ምፍጣር እቲ ቃለ መሕትት ውሑስ መስርሕን መሓውርን ከም ዘለዎ ነረጋግጽ። ኣብቲ ሰፊሕ መስርሕ ቃለ መሕትት፣ ዝኾነ ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ሕቶታት ጸታዊ ጥቕዓት ብውሑስ መንገዲ ከም ዝሕተት ነረጋግጽ። ግዜ ወሲድና ነቲ ቃለ መሕትት ብውሑስን ተሃዋስን መንገዲ ክንጻጽዎ፣ ነቶም ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ድማ ተመኩሮኦም ኣብ ምክፋል ንዝሃብዎ ግዜን ሓይልን ነመስግን። ድሕሪ እቲ ቃለ መሕትት ምስ ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ብዛዕባ እንታይ ክጸብዩ ከም ዘለዎም፣ ደገፍን ምክትታልን ሓበሬታ ንዛረብ ኢና።

10.5 ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ዛንታታቶም ብኸመይ ከም ዝነግሩ ቁጽጽር ምሃብ፡- ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ተመኩሮታቶም ብኸመይ ከም ዘካፍሉ ቁጽጽር ምሃብ ኣገዳሲ ምጥጥ ነኹብር። ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ብናቶም መንገዲ፣ ብናቶም ናህሪ ክገልጹሉን ብንጥፈት ዝስማዕሉን ቦታ ንፊልጥ። ናህርን ቃናን ሕቶታትና ነስተኸኸል ኢና። ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ኣይነስፋሕፍሕን ምክንያቱ ልዑል ሓደጋ ጉድኣትን ዳግማይ ሰንባደን ስለዘለዎምን እቲ ዝእኩብ ሓበሬታ ዘይተኣማመን ወይ ዘይቅኑዕ ክኸውን ስለዝኸእልን።

10.6 ክፋት/ግልጺ ሕቶታት ምሕታት፡- ንሕና (ከም ሓተትትን ተርጉምትን) ክፋት ሕቶታት ንሓትት። ዕጹው መርመራታት ኣብ ልዕሊ እቲ ናይ ጥቕዓት ሰለባን ኣብ ልክዕነትን ዝርዝርን ናይቲ ብኸምኡ መንገዲ ዝእኩብ ሓበሬታን ክህልዎ ዝኸእል ጎዳኢ ሳቦና ነስተውዕል። ከምዚ ዓይነት ሕቶታት ኣብ ፍሉይ ኩነታት ጥራይ ኢና ንጥቀመሉ።

10.7 ምጽራይ ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ጸታዊ ጥቕዓት፡- ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ጸታዊ ጥቕዓት ካብ ካልኣት ግህሰታትን ጉድኣትን ተነጺሉ ከምዘይፍጸም ንፊልጥ ኢና። ካልኣት ዘጋጠሞም ወይ ዝረኣይዎ ጥሕሰት ወይ ጉድኣት ክሕብሩ ንዝመርጹ ናይ ጥቕዓት ሰለባታት እውን ብኣኸብሮትን ብኣኸብሮትን ንቕበል።

10.8 ዘዩድልዮኩም እንተኸይኑ ኣይሕተቱ፡- ንፍሉይ ዕላማታትና ኣድላዩ እንተዘይኮይኑ ግሉጽ፣ ተሃዋሲ ወይ ጸታዊ ርክብ ዝምልከት ሓበሬታ ኣይንኣትትን ወይ ኣይንደልን ኢና። ከምዚ ዓይነት ሓበሬታ እንተኣትትና ነቲ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ስለምንታይ ከምኡ ከም ዝኾነ ክንገልጸሉን ንውሳኔኦም ክንምልስን ዘይምሃላስን ከነኹብርን ኢና። ከምኡውን ብዛዕባ ተመኩሮ ናይ ጥቕዓት ሰለባ ክነቕርብ ወይ ክንጸብጽብ ከለና ከምዚ ዝኣመሰለ ዝርዝራት ኣይነጉልሕን ወይ ኣይንቐልፅን ኢና።

ንዕላማታት ሕጊ ዝተተርጎሙ ቁልፊ ጽንሰ-ሓሳባት

¹ "ናይ ጥቕዓት ሰለባታት"ን/ወይ "ግዳያት"ን፡- እቲ ሕጊ "ናይ ጥቕዓት ሰለባ" ይጥቀም ምክንያቱ መብዛሕትኡ ግዜ ከም መበገሲ ይቐጽር። "ናይ ጥቕዓት ሰለባ"ን "ናይ ጥቕዓት ሰለባታት"ን ዝብሉ ቃላት ኣብ ዝተፈላለየ ምድላዎትን ቋንቋታትን ዝተፈላለየ ትርጉም ክህልዎም ይኸእል እዩ። ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ዓመጽ ድማ ኣብ ልዕሊ እቲ ካልእ ሓንቲ ቃል ክመርጹ ይኸእሉ። ወይ ድማ ክልቲኡ ኣይመርጹን። ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ዝገብርዎ ናይ መንነት ምርጫ ብኣብ ከባቢኦም ዘለዉ ክኸበርን ክንጸባርቕን ይግባእ። ገለ ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ካብ ግህሰት ከምዘይድሕኑ ምእማን እውን ኣገዳሲ እዩ። እቲ ሕጊ ምስ ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ኣብ ምስራሕ ዘተኮረ ክኸውን ከሎ፣ መዳያት እቲ ሕጊ መሰላትን ብሕታውነትን ናይቶም ብህይወት ዘይጸንሑ ናይ ጥቕዓት ሰለባታት ንምሕላው እውን ይሰርሑ።

² ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ጸታዊ ዓመጽ፣ ዓመጽ፣ ጸታዊ ባርነት፣ ግዱድ ምንዝርና፣ ግዱድ ጥንሲ፣ ግዱድ ምንጻል ጥንሲ፣ ግዱድ ምጽናስ፣ ግዱድ መርዓ፣ ንዕላማ ጸታዊ ዓመጽን/ወይ ምዝመዛን ዝባለመ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ሰባት፣ ከምኡውን ካልእ ዝኾነ ዓይነት ዝወዳደር ስሕበት ኣንጻር የጠቓልል ዝኾነ ሰብ። ብቐጥታ ይኹን ብተዘዋዋሪ ምስ ዕጥቃዊ ግጭት ዝተኣሳሰር ጸታዊ ዓመጽ የጠቓልል። ብተወሳኺ ኣብ እዋን ስለም ወይ ምስግጋር ኣካል ብልሓታዊን፣ ዓፋኒ፣ ዝተወደበ ወይ ፖለቲካዊ ዓመጽ ዝኾኑ ተግባራት ዘጠቓልል ኮይኑ፣ ከምዚ ዓይነት ዓመጽ ንማሕበረሰባት ንምሽባብ ወይ ንምጥፋእ ዝውዕል እዩ። ብልሓታዊን ምስ ግጭት ዝተኣሳሰርን ጸታዊ ዓመጽ፣ ጸታዊ ዓመጽ

ዘጠቃልል ኮይኑ፣ ኣብዚ ጥራይ ዝተሓጸረ ኣይኮነን፣ እዚ ድማ ኣህጉራዊ ምጽናት ዓሌት፣ ገበናት ኣንጻር ሰብኣውነት ወይ ገበናት ኩናት ክኸውን ይኸእል።

³ ኣብ ዓመት ከምቲ ኣብ 1989 ሕቡራት ሃገራት ውዕል መሰላት ህጻናት ዝተገልጸ

⁴ **ጾታ፦** ኣብዚ ሕገ 'ጾታ' ብመሰረት ዓንቀጽ 7(3) ኣህጉራዊ ቤት ፍርዲ ገበን ሮማ ዝተዋሀበ ትርጉም ኣለዎ፤ እቶም ክልተ ጾታታት፣ ተባዕታይን ኣንስተይትን፣ ኣብ ትሕዝቶ ሕብረተሰብ፣ እዚ ትርጉም እዚ ንማሕበራዊ ህንጻት ጾታን ምስኡ ዝተኣሳሰር ተራታት፣ ባህርያት፣ ተግባራትን ባህርያትን ንደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ከምኡውን ንኣዋልድን ኣወዳትን ዝተመደበ ኣፍልጦ ይህብ። ጎዳኢ ጾታዊ ትረኻታት ንደቂ ኣንስትዮን ኣዋልድን ብዘይመጠን ይጸልፎም። ይኹን እምበር፣ ንኣብነት፣ ጎዳኢቲ ጾታዊ ትረኻታት፣ ክልተኣዊ ዘይኮኑ ወይ ጾታ ዘይሰማምዑ ሰባት፣ ዝተፈላለዩ ጾታዊ ዝንባላ ዘለዎም ሰባት፣ ጾታዊ መንነት ዘለዎም ሰባት፣ ጾታዊ መግለጺታት፣ ጾታዊ ባህርያት፣ ከምኡውን ደቂ ተባዕትዮን ኣወዳትን ሓዊሱ ይጎድእ።

⁵ **LGBTQI+** ኣሕጽሮተ ቃል (ሌዝቢያን፣ ግብረሰዶማዊ፣ ክልተ ጾታ፣ ትራንስጆንደር፣ ኩዩርን፣ ኢንተርሴክሽን ካልእ ዘይልምዳዊ ጾታዊ መንነት ወይ ጾታዊ ዝንባላ) ንዝተፈላለዩ ውልቀሰባት ዘጠቃልል ኾይኑ ንኹሉ ዝሓቁፍ፣ ኣድማሳዊ፣ መደበኛ ኣሕጽሮተ ቃል ኣይኮን።

⁶ ሰባት ዝተሓላለኹ፣ ተቐያይሪን ብዙሕ፣ ዝደራረቡን ዝቐየሩን ባህርያት፣ መንነት ወይ መንነት ዝውንኑ እዮም። መብዛሕትኡ ግዜ ዝተፈላለዩ ዓይነት ኣድልዎ ምዃን፣ ብኩነታዊ ረጅሒታት ከም ግጭት፣ ምዝንባል፣ ድኽነት፣ ለበሓበሬታታትን ሕማምን ይጽለዉ። ስለዚ ድማ ብሰንኪ ወይ ብኸልእ መንገዲ ጸጥታ፣ ጥዕና፣ ሕጋውን ካልእን ሓደጋታት የጋጥሞም። ነዚ ኩነታት እዚ ምርዳእ፣ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት፣ ዘጋጥሞም ግህሰታት፣ ዘጋጥሞም ሓደጋታት፣ ብድሆታትን ዕንቅፋታትን፣ መሰላቶምን ባህሪታቶምን፣ ከምኡውን ናይ ደገፍ ድሌታቶም ብዝበለጸ ንምርዳእ ይሕግዘና፣ ከምኡውን መደባትናን ኣገባባትናን ብኡ መሰረት ንኸንመዓራረ ይሕግዘና።

ከምዚ እም ዝበሉ ናይ ጥቕሳት ሰለባታት ከጋጥሞም ዝኸእል ባህርያት፣ ፕሮፋይላትን መንነታትን ተዛመድቲ መልካዎት ኣድልዎን ዘጠቃልሉ እዮም፡- ዕድመ (ብርኪ ብስለት፣ ናይ ምዕባላ ክእለት ሓዊሱ)፣ ጾታን (ጾታዊ መንነትን መግለጺን ሓዊሱ) (ትራንስጆንደር፣ ዘይ-ባይነሪን ጆንደርኩዩርን ሓዊሱ)፣ ጾታዊ ዝንባላን ጾታዊ ባህርያትን (ኢንተርሴክሽን ሓዊሱ)፣ ዘርኢ ሃይማኖት ሃገራዊ መበቆል፣ ማሕበራዊ መበቆል፣ ብሄር (ደቀባት ጉጅለታት፣ ባህልን ልምድን ሓዊሱ)፣ ስንክልና፣ ናይ ስድራቤት ኩነታት ወይ ኩነታት፣ ኩነታት ልደት፣ ማሕበረ-ቁጠባዊ ደርቢ፣ ደርቢ ወይ ብርኪ፣ ኩነታት ጥዕና ወይ ኩነታት፣ ዜግነት ከም ስደተኛ፣ ስደተኛ ወይ ካልእ ብርኪ፣ ትምህርትን ምጽሓፍን ምንባብን፣ ሕጋዊ ብርኪ፣ ከምኡውን ፖለቲካዊ እምነት፣ ርእይቶታት ወይ ምትእስሳር። እዚ ምሉእ ዝርዝር ኣይኮነን። ናይ ጥቕሳት ሰለባታት መብዛሕትኡ ግዜ ዝተሓዋወሰ ዓይነት ኣድልዎ የጋጥሞም። ብዙሓት ዓይነታት ኣድልዎን ዘይማዕርነትን ክደራረቡ ክለዉ "መራኸቢ ምኽንያታት" ይበሃሉ።

⁷ "ኣድላዩን ግቡእን ምምሕያሻትን ምትዕርራይን፣ ኣድላዩ ኣብ ዝኸነሉ፣ ንኹሉ ሰብኣዊ መሰላትን መሰረታዊ ናጽነታትን ብኣካል ጉዳኣተኛታት ብማዕረ ንኸጥቀሙሉ" (ዓንቀጽ 2) ኣብ ልዕሊ እቲ መንበሪ ዘይመጣጠን ወይ ዘይግበኡ ጸር ዘየሰዕበ። ውዕል መሰላት ኣካል ጉዳኣተኛታት 2014)

⁸ **ኣርባዕተ ቀንዲ መትከላት**፤ ኣብ ውዕል መሰላት ህጻናት ሕቡራት ሃገራት ከም ዝተቐመጡ፡-

- **ኣድልዎ ዘይምግባር (ዓንቀጽ 2)**፡- "ኣብ እዋን ስራሕና፣ ንህጻናት ዝኸነ ዓይነት ኣድልዎ ከምዘይንገብር ነረጋግጽ።" ወለዲ ወይ ሕጋዊ ኣላዩ ናይቲ ቆልዓ፣ ዓሌት፣ ሕብሪ፣ ጾታ፣ ቋንቋ፣ ሃይማኖት፣ ፖለቲካዊ ወይ ካልእ ርእይቶ፣ ሃገራዊ፣ ብሄራዊ ወይ ማሕበራዊ መበቆል፣ ድኽነት፣ ስንክልና፣ ልደት ወይ ካልእ ብርኪ ብዘየገድስ ምስ ህጻናት ንሰርሕ።
- **ዝበለጸ ረብሓ ህጻን (ዓንቀጽ 3)**፡- "ኣብ ኩሉ ንህጻናት ዝጸሉ ተግባራትን ውሳኔታትን ረብሓ ናይቲ ቆልዓ ቀዳምነት ከም ዝወሃቦ ነረጋግጽ።" ረብሓታት እቲ ህጻን ምስ ካልእ ኣብ ግምት ንምእታው ክልተ ሸነኻት ዘለዎ ኣገባብ የድሊ
- **መሰል ምንባርን ምዕባላን (ዓንቀጽ 6)**፡- "ምስ ህጻናት ዘለና ርክብ፣ እቲ ህጻን ብዝግባእ መንገዲ ማለት ብኣካል፣ ብኣእምሮ፣ ብመንፈሳዊ፣ ብሞራላውን ማሕበራውን መዳይ ንኸምዕብል ዘለዎ መሰል ከምዘይዕንቅፍ ነረጋግጽ።" ግቡእ ገምጋም ሓደጋን ኩሉ ጸዕርታትን ንፍጽም፣ ዝኸነ ይኹን ሓደጋ ንህይወት፣ ብህይወት ምንባርን ምዕባላን ናይቲ ህጻን ንምንካይ፣ እንተላይ ግቡእ ምላሽን ደገፍን ብምሃብ።
- **ሓደ ሰብ ርእይቶኡ ናይ ምግላጽን ኣብ ግምት ክኣቱን ናይ ምግባር መሰል (ዓንቀጽ 12)**፡- "ናይ ዝሄእ ርእሱ ርእይቶ ክፈጥር ዝኸእል ቆልዓ ኣብ ዝምልከቶ ጉዳይት ብናጽነት ሓሳቡ ናይ ምግላጽ መሰል ከም ዘለዎ ንፈልጥ ኢና።" ንዕኡ ወይ ንሳ።" እቲ መስርሕ ብዝተኸለለ መጠን ንኹሉ ዝሓቁፍ ክኸውንን ንኣረኣኢያ እቲ ህጻን ከከም ዕድሚኡን ብስለቱን ግቡእ ክብደት ክንህቦ ንፍትን ኢና። ብተወሳኺ ሓደ ቆልዓ ናይ ምስታፍ መሰል ሓበሬታን ነቲ ህጻን ብዝጸሉን ብጥቕሙ ብዝሕበርን መንገዲ ሓበሬታን ምኽርን ዕድመ ህጻን መሰረት ዝገበረ ከምኡውን እናዓበየ ዝመጽእ ዕድሚኡ/ኣ ዘገናዝብ መሰል ምዃኑ ንርዳእ ኢና።